

Magt

Klassetrin og forløbets varighed

7.- 9. klasse ca. 8 lektioner (tværfagligt)

Hvilke kompetenceområder dækker forløbet i historie?

Det lokale, regionale og globale

Familie og fællesskaber

Principper for overblik

Hvilke kompetenceområder dækker forløbet i samfundsfag?

Demokrati

Politiske partier og ideologier

Informationssøgning

Problemstilling

Hvad skal vi i grunden med en konge?

Præsentation og begrundelse

I dag er der i Danmark indskrænket demokrati, der betyder, at kongen reelt set ikke har magt. Men kongehuset består trods dette. At kongehuset er en kulturinstitution, kan der ikke herske megen tvivl om, men hvorvidt det har sin relevans i et moderne demokrati er en helt anden sag.

Eleverne skal i dette forløb arbejde med enevælden og magten i enevælden og opnå forståelse for, hvorledes magtforholdene under enevælden blev forskubbet og i sidste ende førte til demokrati.

Eleverne skal bruge denne historiske viden sammen med viden om ideologier til at debattere kongens rolle og betydning i et moderne demokrati og skal blandt andet sammenligne kongens magt før, under og efter enevælden.

Kompetenceområde/-mål

HISTORIE

KRONOLOGI OG SAMMENHÆNG

Eleven kan på baggrund af et kronologisk overblik forklare, hvorledes samfund har udviklet sig under forskellige forudsætninger

- Eleven kan forklare historiske forandrings påvirkning af samfund lokalt, regionalt og globalt
- Eleven har viden om forandringer af samfund lokalt, regionalt og globalt

- Eleven kan bruge kanonpunkter til at skabe historisk overblik og sammenhængsforståelse
- Eleven har viden om kanonpunkter

HISTORIEBRUG

Eleven kan forklare samspil mellem fortid, nutid og fremtid

- Eleven kan udlede forklaringer på historiske forhold og forløb ud fra historiske scenarier
- Eleven har viden om historiske scenariers funktion

SAMFUNDSFAG

POLITIK

Eleven kan tage stilling til politiske problemstillinger lokalt og globalt og komme med forslag til handlinger

- Eleven kan identificere demokratiformer og andre styreformer
- Eleven har viden om demokrati og andre styreformer

- Eleven kan identificere ideologisk indhold i politiske udsagn og beslutninger
- Eleven har viden om politiske ideologier og grundholdninger

SAMFUNDSFAGLIGE METODER

Eleven kan anvende samfundsfaglige metoder

- Eleven kan finde relevante kilder
- Eleven har viden om informationssøgning, herunder med digitale medier

Materialer

Kjær, Sidse: Den danske Historiekanon, 2017, http://www.historiekanon.com/1660_1901.html#kuppet

Andersen, Tanja: Magt i Enevælden, 2017 (bilag 1)

Andersen, Tanja: Ekspertgrupper, 2017 (bilag 2)

Andersen, Tanja: Liberalisme og konservatisme (bilag 3)

Andersen, Tanja: Kongens magt gennem tiden (bilag 4)

Andersen, Tanja: Afskaf eller behold monarkiet, 2017 (bilag 5)

Folketinget: www.ft.dk, Grundlovens tilblivelse, 2008,
http://www.ft.dk/webTV/Film_Om_Folkestyret/Grundlovens_tilblivelse.aspx

Folketinget: www.ft.dk, Min Grundlov - 2015, 2015,
<http://www.ft.dk/Dokumenter/Publikationer/Grundloven/Min%20grundlov.aspx?page=all>

Forløbet er udarbejdet af Tanja Andersen

Lektionsplan: Magt

Lektionsplan					
Modul	Indholdsmæssigt fokus	Færdighedsmål	Læringsmål	Undervisningsaktivitet	Tegn på læring
1 (1 lektion)	Forforståelse	Eleven kan bruge kanonpunkter til at skabe historisk overblik og sammenhængsforståelse	Eleven kan <ul style="list-style-type: none"> redegøre for kanonpunktet "Statskuppet 1660" i forhold til forudsætninger, forløb og følger 	<ul style="list-style-type: none"> Eleverne ser kanonfilmen "Statskuppet 1660" på historiekanon.com. Eleverne præsenteres for forløbets problemstillinger og læringsmål. Eleverne læser elevteksten om "Statskuppet 1660" på historiekanon.com. Eleverne skriver en kort tekst, hvor de opsummerer, hvad de ved om kanonpunktet "Statskuppet 1660" i forhold til forudsætninger, forløb og følger. 	
2 (2 lektioner)	Enevælden	Eleven kan forklare historiske forandrings påvirkning af samfund lokalt, regionalt og globalt	Eleven kan <ul style="list-style-type: none"> redegøre for stændernes magt før og efter enevældens indførsel illustrere de indbyrdes relationer og magtforholdet mellem stænderne før og under enevælden. 	<ul style="list-style-type: none"> Eleverne læser teksten "Magt i Enevælden" og arbejder med teksten ud fra "ekspertlæsning" (Se øvrige gode råd og kommentar). Eleverne skal have udleveret bilag 2, som de løbende udfylder; først i de lodrette kolonner og derefter i nye grupper i de vandrette rækker. Eleverne skriver en kort tekst om kongens magt. Eleverne laver en tegning, der viser "magt i Enevælden". 	
3 (2-3 lektioner)	Ideologierne opstår	Eleven kan identificere ideologisk indhold i politiske udsagn og beslutninger	Eleven kan <ul style="list-style-type: none"> karakterisere ideologierne liberalisme og konservatisme 	<ul style="list-style-type: none"> Læreren gennemgår kort forbindelsen mellem oplysningstiden og ideologiernes oprindelse. Eleverne læser teksten "Liberalisme 	

			<ul style="list-style-type: none"> ▪ identificere stændernes grundposition i forhold til ideologierne 	<p>og konservatisme" (bilag 3) og løser de to opgaver, der er knyttet dertil.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Lav en kort gennemgang af elevernes besvarelse i fælles plenum. 	
4 (2-3 lektioner)	Kongens magt	<p>Eleven kan identificere demokratiformer og andre styreformer</p> <p>Eleven kan forklare historiske forandrings påvirkning af samfund lokalt, regionalt og globalt</p> <p>Eleven kan udlede forklaringer på historiske forhold og forløb ud fra historiske scenarier</p> <p>Eleven kan finde relevante kilder</p>	<p>Eleven kan</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ sammenligne kongens magt under og efter enevælden ▪ diskutere kongens magt i dag ▪ inddrage historisk viden i et læserbrev 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleverne ser film om Grundlovens tilblivelse og skal sammenligne kongens rolle under og efter enevælden (bilag 4). ▪ Eleverne debatterer kongen rolle i dag med udgangspunkt i artikler 	

NB! 1 lektion = 45 min.

Øvrige gode råd og kommentarer

I modul 2 skal eleverne læse teksten med CL-strukturen "Ekspertlæsning". Brug dette skema til at fordele eleverne. Det er vigtigt at sikre sig, at der er fagligt dygtige og faglige svage elever i både bogstavgrupperne og talgrupperne. Har du mere end 20 elever, indsætter du naturligvis blot en 6. eller 7. talgruppe. Eleverne får udleveret et ark, som de kan udfylde undervejs i deres arbejde. Det bør deles med dem i elektronisk form af hensyn til plads.

Princippet bag "Ekspertlæsning" er, at eleverne først arbejder i bogstavgrupperne, dvs. at de arbejder i fire store grupper, der hver arbejder med sit emne. I arbejdet med deres emne skal de besvare de tre spørgsmål, der knytter sig til alle emnerne. Når bogstavgrupperne er færdige, opløses grupperne og eleverne indgår derefter i talgrupperne, hvor de skal redegøre for deres viden om det emne, som de arbejdede med i deres bogstavgrupper. På denne måde vil der i alle talgrupper sidde en "ekspert", som ved noget om emnet, og som deler sin viden med de andre. De andre skal sørge for at tage notater i skemaet, således, at alle felter i skemaet er udfyldt ved afsluttet arbejde i talgrupperne.

CL struktur: Ekspertroller

	A: Adelen	B: Gejstligheden	C: Borgerne	D: Bønderne
1				
2				
3				
4				
5				

I modul 3 skal eleverne læse i Grundloven på hjemmesiden "Min Grundlov". Inden selve Grundloven er der en forklaring på, hvordan "Min Grundbog" skal læses. Dette er vigtigt at gennemgå med eleverne. Eksemplet fra hjemmesiden er indsat i nedenstående.

Sådan læses "Min Grundlov"

Hvert kapitel starter med en kort indledning. Herefter følger grundens paragraffer. De oprindelige, formelle paragraffer står med sort, mens de forklarende tekster er fremhævet med en farve.

Bilag 1. Magt i Enevælden

Vælde betyder magt. Enevælde er altså, når én person har magten. Du kender måske udtrykket fra salmen "Op al den ting, som Gud har gjort", hvor man i 2. vers synger: *Gik alle konger frem på rad i deres magt og vælde, de mægted ej det mindste blad at sætte på en nælde.*

Sangen er fra 1734 og handler om, at selv konger – der med al deres magt – ikke kan få et blad til at sidde fast på en stilk. Der var, mente Brorson, der har forfattet salmen, trods alt en grænse for hvad kongen kunne – også selvom han var "Konge af Guds nåde", dvs. at kongen har fået sin ret til at være konge fra Gud, og at kongen kun skal stå til ansvar overfor Gud. udvalgt af Gud til at være konge.

Fra Adelsvælde til Enevælde

Før enevælden blev indført, havde vi i Danmark "Adelsvælde". Der var det adelen, der havde magten. Magten var samlet i det, man kalder "Rigsrådet". Det bestod af adelige, der rådgav kongen i hans beslutninger. Men kongen havde ikke rigtig så meget magt, for kravet for at Rigsrådet valgte ham til konge var, at han først underskrev en håndfæstning. I den var der fastsat nogle rammer for, hvad kongen måtte og ikke måtte. På den måde, havde adelen magten over kongen.

Da enevælden blev indført, var kongen fri fra adelen og kunne dermed vedtage love, som adelen var imod. Adelen blev derfor svækket voldsomt. Samtidigt gav enevælden en anden befolkningsgruppe muligheder for at stige i hierarkiet. Det var særligt borgerne og senere også bønderne.

Enevældens konsekvenser

Under enevælden, der i Danmark varede fra 1660/1661 til 1848/1849, var det kongen, der bestemte. Han havde naturligvis en masse mennesker omkring sig, som kunne hjælpe og give gode råd, men i sidste ende bestemte kongen. Da enevælden blev indført, gav det ikke bare kongen al magt. I Danmark indførte man også arveretten, dvs. at kongens ældste søn arvede den enevældige trone efter sin fars død - og det uanset hvor kompetent han var - til at udføre den gerning.

Da enevælden blev vedtaget og underskrevet 10. januar 1661, skulle der laves en ny lov, der skulle gælde i Danmark. Den lov kom til at hedde "Kongeloven". Den blev skrevet i 1665 og slog fast, at kongens magt var fuldstændig og absolut. Men det var først i 1670, da Frederik 3. døde og overlod tronen til sin søn, Christian 5., at kongeloven blev offentliggjort. Først i 1709 blev den trykt, og dermed gik der over 40 år fra Kongeloven blev skrevet, til den kunne læses af befolkningen.

Ny magtbalance

I kongeloven er der beskrevet tre ting, som kongen skulle overholde: han skulle tilhøre den lutheranske tro, han måtte ikke dele landet, og kongeloven måtte ikke ændres. I kongeloven blev det også besluttet, at adelen fik lov til at beholde en stor del af sine privilegier fx, at de kunne bestemme over bønderne, og at de ikke skulle betale skat. Men de mistede også nogen, fx havde de ikke længere eneret på at besidde de statslige embeder. Også borgerskabet fik delvist skattefrihed, således at det kun var bønderne, der skulle betale skat.

Kongens magt til at bestemme alt betød, at mange vigtige beslutninger blev overladt til én person. Det var ham, der bestemte, hvad der skulle betales i skat. Det var ham, der bestemte, om Danmark skulle i krig, og han valgte selv, hvem han syntes, der skulle være ansat i de statslige stillinger. Men han bestemte også mange ting, som vi i dag ikke har nogen til at bestemme for os fx, hvordan man skulle gå klædt. Og så var det jo også sådan, at hvis man ikke respekterede kongens love og bestemmelser, så blev man straffet, evt. med henrettelse.

Tro og videnskab

Også kirken og dens folk mistede magt under enevælden, og det gjorde, at flere og flere begyndte at stille spørgsmålstejn ved, om kirkens udlægning af verden og livet nu også helt kunne passe. Før havde de fleste været bange for at stille spørgsmålstejn ved den slags, for kirken havde for stor en magt. Nu, hvor kirken havde mistet meget magt, gjaldt det bare om ikke at fornærme kongen. Senere oplevede man de såkaldte vækkelser, hvor folk fra især borgerskabet begyndte at tale om, at præsterne udlægning af biblens ord var forkerte og lavede deres egne fortolkninger. Det var nyt, at "almindelige" mennesker begyndte at tolke på den hellige bog.

Alt dette satte gang i videnskaben og begrebet "fornuft" trådte frem for "tro". Man udviklede videnskaberne, opdagede nye ting og den nye viden bredte sig til hele Europa. Det skete, fordi man anså det som en pligt at oplyse andre om ens viden. Denne periode i Europas historie kaldes derfor også "oplysningstiden".

Struense og oplysningstiden

I Danmark er oplysningstiden særligt koncentreret omkring slutningen af 1700-tallet. Christian 7. (1749-1808) var sindssyg og havde en læge, Johann Friedrich Struense, som ud over at varetage kongens helbred også fungerede som Danmarks egentligt hersker. Kongen overlod de svære beslutninger til Struense, der var oplysningsmand. Han fik derfor indført trykkefrihed og ophævede censur. Det betød, at der ikke var en masse regler om, hvad man måtte skrive. Selvom Struense gjorde en masse godt for danskerne ved at give dem mere frihed endte det med, at han i 1772 blev halshugget for at have forrådt Danmark og manipuleret med kongen.

Struenses arbejde var dog ikke forgæves, og Christian 7. søn, Frederik 6. var ikke afvisende overfor forandringer i samfundet. Således indførte han i 1788, at stavnsbåndet skulle ophævet. Stavnsbåndet var en bestemmelse om, at bønderne var bundet til et bestemt gods i en ret stor del af deres levetid. Med ophævelsen fik bønderne større frihed, og denne frihed blev udvidet med Landboreformerne, hvor bønderne fik mulighed for selv at eje deres jord og dermed mulighed for selv at skabe deres egen lykke. Dette var helt i tråd med oplysningstidens ideer om, at mennesker skulle være frie og have lige muligheder.

Jord og magt

Da enevælden blev indført ejede kongen og godsejerne al jord i Danmark. Det var kun meget få bønder, der var selvejere. Resten lejede sig ind på kongens eller godsejerens jord. Disse kaldte man fæstebønder (fæste betyder, at man har brugsretten til noget jord.)

Samtidigt er det vigtigt at huske, at langt de fleste mennesker under enevælden boede på landet.

Ca. 20 % boede i byerne, mens de resterende 80 % boede på landet. De fleste af de landsbyer de boede i var ejet af en herremand eller godsejer. Der var tale om nogle få hundrede godsejere, der ejede jorden. Det skal ses i sammenhæng med, at der i slutningen af 1700-tallet var ca. 700.000 mennesker i Danmark.

Bønderne boede i små landsbyer, hvor markerne var placeret uden om landsbyen. Markerne var inddelt i lange striber og skulle dyrkes i fællesskab. Derfor var bønderne meget afhængige af hinanden, og man skulle hele tiden nå til enighed om, hvornår der skulle sås og høstes.

København og købstæderne

I byerne boede 20 % af befolkningen. Halvdelen af disse boede i København. I byerne levede borgerne af handel og håndværk. Bønderne på landet tog så ind til byerne og solgte deres varer, og det fungerede sådan, at der til en by (købstad) knyttede sig et landområde, og at bønderne fra dette landområde kun måtte handle i en bestemt købstad. Reglen gjaldt dog kun for bønderne. Godsejerne kunne sælge deres ting, hvor de havde lyst til det.

Det var kun tilladt at drive handel og producere håndværksprodukter i byerne. Men også håndværkerne var nødt til at samarbejde. De havde såkaldte lav, som var en sammenslutning af håndværkere inden for samme fag fx bagerlaget og skomagerlaget. Her fastsatte man fx prisen på arbejde.

Synet på bonden

Oplysningstidens tanker begyndte særligt at udvikle sig hos byens borgere og hos dele af adelen. Her diskuterede man blandt andet, om bønder var dummere end andre mennesker, eller om de blot manglede noget uddannelse for at kunne klare sig. Samtidigt blev det relevant at forholde sig til, om bønderne burde have deres frihed eller ej.

Adelen var splittet i spørgsmålene. Nogle fra adelen støttede frihedsideerne og ønskede at fjerne fæstesystemet. Andre var imod forandringerne og mente ikke, at bønderne kunne administrere friheden. De betragtede bønderne som en laverestående menneskerace. I disse modsætninger finder vi samtidigt ideerne bag de to ideologier, der skyder frem: Liberalismen og konservatismen.

Samfundsorden

Under enevælden bestod den hierarkiske opdelingen af samfundets borgere. Det skabte en del problemer, for uanset hvor velhavende en borger var, så blev han betragtet som værende "under" selv den fattigste adelige. De velhavende borgere mente, at det var forkert, og at de også burde have politisk magt. De mente, at privilegier, magt og frihed var noget, man skulle gøre sig fortjent til – ikke noget man automatisk arvede fra sine forældre. Deres overordnede tanke var, at gode og kloge mennesker skulle lede landet.

Den Franske Revolution

Som en reaktion på disse ideer om at mennesker skulle være frie og have lige muligheder, udbrød der i 1789 en revolution i Frankrig. Den var inspireret af den amerikanske uafhængighedskrig, hvor amerikanerne havde løsrevet sig fra England og havde indført demokrati. Den franske konge blev i 1793 halshugget, og det har uden tvivl efterladt bekymring hos de andre enevældige konger i Europa. I Danmark

sendte man også i 1848 et klart signal til Frederik 7. om, at det jo kunne ende galt, hvis kongen holdt fast i, at han ikke ville give folket frihed og demokrati.

Bøndernes frihed

Men før denne trussel hængte over hovedet på kongen var borgerne allerede begyndt at gøre krav på mere medbestemmelse, og samtidigt fik bønderne en del frihed i forbindelse med landboreformerne. Den almindelige værnepligt blev indført i Danmark som en del af landboreformerne, og der mistede adelen en stor del af sin magt. Før var det nemlig herremanden, der bestemte, hvilke bønder der skulle fungere som landsoldat. Mange bønder turde derfor ikke gøre oprør mod deres herremænd.

Med landboreformerne kunne bønderne nu flytte, hvorhen de ville, og de kunne købe deres egne gårde. De slap også for at fæste og dermed for at udføre hoveri dvs. tvangsarbejde for herremændene som en slags betaling for deres fæste. Men bønderne kunne også selv bestemme, hvordan og hvornår de ville dyrke deres jord. Det gav dem en masse frihed, og for mange betød det også, at de blev rigere.

Vejen mod demokrati

Frederik 6. oprettede i 1834 fire stænderforsamlinger, der var placeret i Kongeriget Danmark og i hertugdømmerne. Her kunne stænderne komme med forslag til kongen og derigennem rådgive ham i vigtige spørgsmål. Det var stadig kongen, der suverænt bestemte, men kongen lyttede ofte til deres råd, og tog dem til sig. Det var et vigtigt skridt på vejen mod demokrati, da det gav mulighed for, at man kunne debattere politik helt legitimt og åbent. I blandt de ting, man drøftede på stænderforsamlingerne, var netop folkets rettigheder.

Bilag 2. Ekspertgrupper

1) Læs teksten "magt i enevælden" og udfyld skemaet

	A: Adelen	B: Gejstligheden	C: Borgerne	D: Bønderne
Hvordan var deres magt før enevælden?				
Hvordan var deres magtforhold under enevælden?				
Hvilket syn havde de på de andre stænder?				

- 2) Skriv herunder en kort tekst om, hvilken magt kongen havde før og under enevælden.
- 3) Tegn en tegning der viser magt i enevælden. Du kan her inddrage, hvilken magt stænderne havde, hvilken magt kongen havde, og hvilket syn de indbyrdes havde på hinanden. Husk også, at der var uenigheder inden for de samme stænder. Fremlæg derefter din tegning for en klassekammerat.

Bilag 3. Liberalisme og konservatisme

Hvad er en ideologi?

Liberalisme og konservatisme er begge ideologier. Ordet "isme" kan oversættes med "en bevægelse med holdninger". Ideologier er et sæt af holdninger til, hvordan man skaber det perfekte samfund. Ideologierne har naturligvis holdninger til, hvilken rolle staten skal have i et samfund, men også holdninger til, hvilken rolle befolkningen skal have. De to spørgsmål er derfor:

1. Skal staten have lidt eller meget magt?
2. Skal mennesker klare sig selv eller har mennesket brug for hjælp fra staten for at kunne klare sig?

Der er i virkeligheden flere ideologier, men her præsenteres du kun for liberalisme og konservatisme. Det skyldes to ting: 1) socialisme opstår først senere, og er ikke relevant i dette forløb 2) liberalisme og konservatisme opstår samtidigt som reaktion på hinanden.

Liberalisme: Ordet "Liber" er latinsk og betyder "fri". Du kender det måske fra frihedsgudinden i New York, der på engelsk hedder "Statue of Liberty". Liberalisme er en ideologi, hvor man tror på, at mennesket skal have mest mulig magt til selv at træffe valg her i livet. De tror på, at det kan mennesket godt finde ud af, hvis blot de er frie, fordi mennesket har en "sund fornuft". Derfor er det vigtigt, at staten ikke blander sig unødigt i menneskers liv.

Konservatisme: Ordet "conservare" betyder "at bevare". Konservatisme bygger på en ide om, at vi skal bevare samfundet, som det er i dag. De mener, det er vigtigt med en stat, der kan styre befolkningen, men samtidigt ikke må undertrykke dem, der kan klare sig selv.

Ideologier under udvikling: Når man beskæftiger sig med ideologier, er det vigtigt, at man forstår den tid, som de er opstået i. Alle ideologier har udviklet sig siden de opstod. Derfor kan man heller ikke sige, at liberalisme i begyndelsen af 1800-tallet er det samme som liberalisme i dag, men man kan genfinde elementer af den oprindelige liberalisme i de såkaldte blå partier i Danmark, fx i ønsket om personlig frihed og en lille stat.

Ideologiernes historie

Liberalismen blev udviklet i den periode i historien, som vi kalder oplysningstiden. Der er lidt forenklet tale om 1700-tallet. For disse nye tænkere, liberalister, handlede det om at drøfte, hvordan magten og ressourcerne var fordelt. De fandt det uretfærdigt, at en lille gruppe mennesker (konger og adelen) havde så stor magt og så store rigdomme, når de største befolkningsgrupper (borgerne og bønderne), hverken havde magt eller rigdom.

Liberalisme er kendt for mottoet: "Enhver er sin egen lykkes smed". Med det menes der, at alle mennesker skal have retten til at skabe sin egen lykke. Det skal de, fordi de har nogle medfødte rettigheder, som bør være umulige at tage fra dem. Det handler fx om ytringsfrihed og ejendomsret, altså retten til at eje noget og selv bestemme over det. Da liberalismen opstod og langt op i 1900-tallet, var det dog en selvfølge, at det "naturligvis" kun gjaldt for mændene. Kvinderne regnede man ikke rigtigt for politiske væsner. De oprindelige tilhængere af liberalismen var bønder og borgere.

Liberalisterne var dog også klar over, at en sådan en ideologi kunne føre til totalt kaos, hvis alle bare gjorde, hvad de havde lyst til. Derfor mente de også, at der skulle være en stat. Men statens opgave skulle ikke være at kontrollere eller bestemme over mennesker, men derimod at sikre sig, at de medfødte rettigheder ikke blev krænket. Ytringsfriheden er formuleret i grundlovens paragraf 77: *"Enhver er berettiget til på tryk, i skrift og tale at offentliggøre sine tanker, dog under ansvar for domstolene"*. Den sidste sætning "dog under ansvar for domstolene" er netop en sikring af, at man altså ikke bare kan sige, hvad man vil – der er stadig love og dermed visse begrænsninger. Fx må man ikke opfordre til vold eller nedværdige nogen pga. race, tro eller seksualitet.

Begrebet frihed er centralt for liberalismen, men det er lighed også. De mener ikke, at mennesker skal være lige, eller at det er statens opgave at sørge for, at alle i et samfund er lige ved at fordele goderne ligeligt. Men de mener, at vi skal have de samme rettigheder fx retten til at stemme og få uddannelse. De er derfor imod det klasseopdelte samfund, hvor nogle pr. definition er mere værd end andre, eller hvor nogle har muligheder, som andre ikke har. Den danske folkeskole er et godt eksempel på lighed i Danmark. Her kan alle børn i Danmark få deres grunduddannelse, og den er ens for alle, uanset om man er rig eller fattig eller jøde eller københavner. Alle børn får de samme muligheder, men vi ender med meget forskellige liv og uddannelser, fordi vi tager forskellige valg. Centralt i liberalismen står altså idealerne om rettigheder og friheder for den enkelte.

Derfor ser man også i dag, at de liberale partier går ind for skattelettelse: Staten skal nemlig ikke tage folks penge, men lade dem beholde de fleste selv og bruge dem til deres egen lykke. Når man betaler meget i skat, betaler man nemlig for andres lykke (fx gratis skole og sygehuse), og det er liberalister imod. Man kan fx høre liberalister sige: *"Lønmodtageren skal have lov at beholde deres egne penge i deres egne lommer"*.

Konservatisme

Konservatismen opstod også i oplysningstiden, som en reaktion på liberalismen. Deres svar på liberalisternes ønsker om at ændre samfundet var: *"Hvorfor man i alverden skulle ændre noget, der fungerer"*. Deraf kom navnet "konservatisme" som frit oversat betyder *"vi ønsker at bevare samfundet, som det er"*. Det var naturligvis dem, der i forvejen havde penge og magt, der var tilhængere af denne ideologi. Bekymringerne for disse forandringer handlede i sær om, at man tvivlede på, at mennesker kunne administrere al den frihed, og derfor mente de, at der var behov for en stærk stat, der kunne sikre, at folk opførte sig ordentligt. Denne stærke stat skulle være repræsenteret af nogle autoriteter, der skulle sikre ro og orden fx Gud, kongen, kirken og familieoverhovedet, typisk familiens mandlige overhoved.

Når man taler om, at de konservative ønsker at bevare samfundet, handler det om, at de er tilhænger af, at man bygger et samfund baseret på erfaring: Hvad fungerer, og hvad fungerer ikke?

Derfor er de ofte også meget optaget af historie, idet de forestiller sig, at fortællinger om fortiden kan give os viden om, hvad vi skal og ikke skal. Da liberalisterne fx fremlagde deres store planer for, hvordan man kunne øge bøndernes udkast af kornproduktionen gennem mere frihed og lighed, var deres modsvar: *"Hvordan kan I vide det, når vi aldrig har prøvet det af før? Hvordan kan I vide, hvilket samfund en sådan ændring vil medføre? Hvad nu hvis bønderne bare sætter sig ned og dovner den af – så dør vi alle sammen, fordi vi mangler mad. Nej så er det bedre, at der er en godsejer, der sørger for at svinge pisken over dem, så vi kan være sikre på, at der både bliver pløjet, sået og høstet"*.

Og skulle man absolut ændre på noget, måtte man sørge for at gøre det stille og roligt, så man ikke forstyrrede den ro og orden, der var i samfundet.

I modsætning til liberalismen, der betragter mennesker som værende fornuftige og gode, så mener konservative, at mennesket i sit grundvæsen er egoistisk, grådig og svag. Derfor har de brug for autoriteter, der kan lede dem og sikre sig, at de ikke ødelægger harmonien i samfundet. De er også uenige med liberalisterne i, at der ikke er forskel på mennesker. Det er der, og det er den enkeltes egen opgave at forstå og acceptere sin plads i samfundet. Man kalder også denne ideologi for "organisme-tanken".

Din krop kan nemlig sammenlignes med et samfund, der består af mange forskellige funktioner. Alle dele i din krop spiller en rolle i forhold til, hvordan din krop fungerer. Sådan er det også i et samfund. Man kan dog ikke sige, at alle dele af din krop er lige vigtige, og sådan er det også i et samfund, mener de konservative. Der er i et samfund nogen, der skal være hjernen og nogen, der skal være højre arm. Som i kroppen kan mennesket finde en løsning på at leve et godt liv, selvom det mangler sin højre arm, men mennesket dør, hvis det mangler en hjerne. Derfor er hjernen altså vigtigere end armen, ligesom nogen mennesker i vores samfund er vigtigere end andre. Men fordi armen trods alt er vigtig, er det vores opgave at passe på den, så den ikke kommer til skade. Sådan er det også i samfundet, så her skal vi beskytte de svageste.

Fordi konservatismen betragter samfundet ud fra en organismetanke, er begrebet "fællesskab" også vigtigt. Det handler dog meget om de fælles værdier, kulturen og historien. Den slags sikrer sammenhængskraft i et samfund, på samme måde som nervesystemet og knoglerne binder kroppen sammen og sikrer, at den er stabil. For konservative er det derfor vigtigt, at man som borger i samfundet accepterer, at fællesskabet er vigtigere end individets muligheder og frihedsrettigheder, og hvor man ikke må handle på en sådan måde, at det strider mod samfundets fælles værdier.

Opgave: Skriv 3-5 ord til hver af de 3 ideologier som er kendetegnende for ideologien:

Liberalisme	Konservatisme

Opgave: Hvilke ideologier har stænderne og kongen mon været tilhænger af og hvorfor?

Bilag 4. Kongens magt gennem tiden

1) Se dette klip om Grundlovens tilblivelse.

http://www.ft.dk/webTV/Film_Om_Folkestyret/Grundlovens_tilblivelse.aspx

2) Gå derefter ind på denne hjemmeside og læs nogle af Grundlovens paragraffer:

<http://www.ft.dk/Dokumenter/Publikationer/Grundloven/Min%20grundlov.aspx?page=all>.

Du skal læse følgende paragraffer: 2, 3, 6, 12, 13, 14 og 19 og udfylde nedenstående skema:

Paragraf	Hvad handler paragraffen om	Hvordan var det under enevælden?	Forskelle og ligheder på kongens rolle under enevælden og i dag
§2			
§3			
§6			
§ 12			
§13			
§14			
§19			

Bilag 5. Afskaf eller behold monarkiet

I grupper af 3-4 skal I selv finde artikler på nettet, hvor der bliver taget stilling til, hvorvidt vi skal beholde eller afskaffe monarkiet og dermed helt fjerne kongens magt i Danmark. I skal minimum have en artikel, der er for, og en artikel der er imod monarkiet.

Brug nedenstående skema mens I arbejder. I feltet "kilde" skriver I hvilken kilde, der er tale om, og indsætter et link. Under "for eller imod" skriver I, om kilden er for eller imod monarkiet og under "argumenter" skriver I i kort form argumenterne for artiklens holdning.

Kilde	For eller imod	Argumenter

Skriv herefter individuelt et læserbrev, hvor I selv tager stilling til, om I mener, at monarkiet skal bevares eller afskaffes. I skal argumentere for jeres holdning og inddrage jeres historiske viden.